

LBRIS

We know
books

PRINDE IEPURELE

LANA BASTAŠIĆ

Traducere din sârbo-croată de Octavia Nedelcu

BLACK BUTTON BOOKS

1.

Să începem cu începutul. Ai pe cineva și deodată nu-l mai ai. Asta ar fi toată povestea. Însă tu ai susține că nu poți avea o altă persoană. Sau poate ar trebui să spun *ea*? Poate că e mai corect așa, cu siguranță ți-ar plăcea. Să fii *ea* într-o carte. Atunci, așa să fie...

Ea ar susține că nu poți avea pe cineva. Dar n-ar avea dreptate. Poți dispune de o persoană pentru mult mai puțin, pentru jenant de puțin. Doar că ei îi place să se considere o lege fundamentală de funcționare a întregului univers. Realitatea e că poți dispune de oricine, însă nu de ea. N-o poți avea pe Lejla. Doar dacă i-ai lua viața, ai înrăma-o frumos și ai atârna-o pe un perete. Deși, mai suntem oare cu adevărat noi, odată ce ne oprim? Un lucru știu cu certitudine: a te opri și Lejla sunt două linii paralele. De aceea ea este o umbră chiar și în fotografie. Niciodată n-a știut să se oprească din a exista.

Chiar și acum între marginile textului o simt cum se zvârcolește. Dacă ar putea, s-ar strecura între două fraze ca o molie între două lamele de jaluzele venețiană ca să-mi submineze povestea din interior. Și-ar pune hainele strălucitoare care i-au plăcut dintotdeauna, și-ar lungi picioarele, și-ar mări sânii, și-ar adăuga niște bucle în păr. Iar pe mine m-ar măcelări, mi-ar lăsa doar o șuviță să-mi atârne peste capul pătrat, mi-ar atribui un defect de vorbire, m-ar face șchioapă de piciorul stâng, ar inventa o malformație ereditară ca să nu pot ține bine creionul în mână. Poate că ar merge chiar mai departe, că doar e capabilă de o asemenea răutate: să nu mă menționeze deloc. Să mă transforme într-o schiță sumară. Asta ai face, nu-i așa? Pardon, *ea* ar face. Asta ar face *ea* dacă ar fi prezentă aici. Doar că eu sunt cea care spune această poveste. Pot să-i fac ce vreau eu. Ea nu-mi poate face nimic. *Ea* e la trei apăsări de taste. Aș

putea chiar din această seară să arunc laptopul în Dunărea tulbure, iar ea ar dispărea, s-ar scurge toți pixelii fini în apa înghețată și s-ar goli cu tot ceea ce a fost ea vreodată în Marea Neagră îndepărtată. Însă înainte ar ocoli Bosnia așa cum o baroneasă ocolește un cerșetor în drum spre operă. Aș putea s-o termin cu această frază, să nu mai existe, să dispară, să se transforme într-un chip palid de pe fotografia de absolvire, să fie uitată în vreo legendă urbană din perioada liceului, să fie zărită cu greu în grămăjoara de țărână pe care am lăsat-o în spatele casei ei, lângă cireș. Aș putea s-o ucid cu un punct.

Aleg însă să continui pentru că pot. Cel puțin aici sunt în siguranță, departe de agresivitatea ei subtilă. După mai bine de un deceniu, mă reîntorc la limba mea maternă, la limba ei, la toate celelalte limbi pe care le-am părăsit de bunăvoie, așa cum faci cu un soț violent într-o după-amiază, în Dublin. Dar după atâția ani nu știu exact care ar mai fi acea limbă. Și de ce toate astea? Din cauza unei banale Lejla Begić, în teniși uzați cu arici și blugi cu – pentru numele lui Dumnezeu! – strasuri. Dar ce s-a întâmplat între noi? Mai are vreo importanță? Oricum poveștile bune nu sunt despre ce se întâmplă cu adevărat. Rămân doar niște imagini, ca desenele de pe trotuar peste care anii cad ca ploaia. Poate ar fi trebuit să fac din noi o carte cu ilustrații. Ceva ce nimeni, în afară de noi, n-ar putea să înțeleagă. Dar chiar și cărțile cu ilustrații trebuie începute de undeva. Deși începutul nostru nu e un biet servitor tăcut al cronologiei. Începutul nostru a fost și a trecut de câteva ori, trăgându-mă de mânecă ca un câine flămând. *Haide, să începem din nou!* Noi am tot început și am încheiat, te-ai infiltrat în membrana cotidianului meu ca un virus. Intră Lejla, ieși Lejla. Pot începe de oriunde. Din parcul St. Stephen din Dublin, de exemplu. Telefonul vibrează în buzunarul pardesiului meu. Un număr necunoscut. Apăs butonul blestemat și spun *Da?* într-o limbă care nu e a mea.

„Hei, tu, ce faci?”

După doisprezece ani de tăcere totală, aud din nou vocea ei. Vorbește repede de parcă ne-am fi despărțit ieri, fără să simtă nevoia să umple golurile de informație, de prietenie, de cronologie. Pot rosti doar un singur cuvânt. „Lejla”. Ca de obicei, vorbește continuu. Menționează un restaurant, o slujbă la restaurant, un tip de care aud pentru prima oară. Menționează Viena. Eu în continuare rostesc doar „Lejla”. Numele ei e aparent inofensiv – un lăstar firav dintr-un pământ neroditor. L-am smuls din plămâni mei, crezând că e un nimic. Lejla. Dar din acel lăstar nevinovat a răsărit cea mai lungă și mai groasă rădăcină, o pădure întregă de litere, cuvinte și propoziții. O limbă întregă fusese îngropată adânc în mine, o limbă care a așteptat cu răbdare acest cuvânt care să-și întindă extremitățile înțepente și să se ridice ca și când niciodată n-a fost adormit. Lejla.

„De unde ai numărul meu?”, o întreb. Stau în mijlocul parcului, m-am oprit chiar în fața unui stejar și nu mă mișc, de parcă aștept să se dea la o parte și să mă lase să trec.

„Ce contează?”, îmi răspunde ea, continuându-și monologul. „Ascultă, trebuie să vii să mă iei... Mă auzi? E proastă conexiunea.”

„Să vin să te iau? Nu înțeleg. Ce...”

„Da, să vii să mă iei. Eu sunt în continuare în Mostar.”

În continuare. În toți acești ani de prietenie, n-a pomenit niciodată de Mostar și nici n-am fost vreodată acolo, iar acum brusc era prezentat ca o informație evidentă, cunoscută de toată lumea.

„În Mostar? Ce cauți în Mostar?”, o întreb. În continuare mă uit la copac și număr în minte anii care s-au scurs. Patruzeci și opt de anotimpuri fără vocea ei. Știu că trebuia să ajung undeva, drumul meu avea legătură cu Michael, cu o perdea, cu farmacia... Dar totul s-a oprit acum. A apărut Lejla, a spus Stop și totul a înghețat. Copacii, tramvaiele, oamenii. Ca niște actori oboșiți.

„Ascultă, e o poveste lungă, Mostar... Tu conduci încă, nu?”

„Conduc, dar nu înțeleg ce... Știi că eu sunt în Dublin?”

Cuvintele îmi scapă din gură și se lipesc de pardesiul meu ca un mănunchi de ciulini. Oare când am vorbit ultima dată în limba asta?

„Da, ce să-ți spun, ești foarte importantă”, spune Lejla, pregătită să conteste tot ceea ce trăisem până atunci în absența ei. „Locuiești pe o insulă”, spune ea, „și probabil că citești cărțoiul ăla plictisitor cât e ziua de lungă și mergi la brunch cu prietenii tăi deștepți, nu-i așa? Ce tare. Dar ascultă-mă... Trebuie să vii să mă iei cât mai repede. Trebuie să ajungem la Viena, iar cretinii ăștia mi-au luat permisul și nimeni nu înțelege că eu trebuie să...”

„Lejla”, încerc s-o întrerup. Chiar și după atâția ani mi-e foarte limpede ce se întâmplă. E logica ei conform căreia gravitația e de vină dacă cineva îți dă un ghiont pe scări, toți copacii sunt plantați în așa fel ca ea să se poată ușura în spatele lor și toate drumurile, oricât de sinuoase și îndepărtate, au un punct comun, același nod de comunicație: ea. Roma e doar o glumă.

„Ascultă-mă, nu am prea mult timp. Sincer, n-am pe cine să rog, toți mănâncă rahat și se dau ocupați, adevărul e că nici nu am prea mulți prieteni aici, iar Dino nu poate să conducă din cauza genunchiului...”

„Cine e Dino?”

„...așa că mă gândesc că, dacă vii cu avionul până la Zagreb weekendul ăsta și iei autobuzul, deși prin Dubrovnik ar fi o opțiune mai...”

„Lejla, eu sunt în Dublin. Nu pot să vin așa pur și simplu după tine la Mostar și să te duc cu mașina până la Viena. Tu ești întreagă la cap?”

Tace un timp, aerul care îi iese din nări se izbește de telefon. Vorbește ca o mamă răbdătoare care se abține din răspuneri să nu-și plesnească odrasla. După câteva clipe de respirație

sacadată și privirea mea ațintită la stejarul îndărătnic, îmi spune: „Trebuie”.

Nu sună deloc a amenințare, ci mai degrabă ca atunci când doctorul îți spune că trebuie să te lași de fumat. Și nu mă înfuriere acel „trebuie”, nici felul în care mă sună după doisprezece ani fără să mă întrebe măcar „ce mai faci”, și nici că ia peste picior viața pe care mi-am făcut-o în acest răstimp. Până la urmă, e tipic pentru Lejla. Dar faptul că vocea ei răgușită ascundea convingerea că voi accepta, că n-am încotro, că soarta îmi era deja hotărâtă înainte de-a fi răspuns la acel blestemat de apel, asta mă umilește.

Închid telefonul și-l pun în buzunar. Chiar și zeei, oricât de primitivi și de absurzi ar fi, tot îți dau dreptul la liberul arbitru. Mă uit la acel copacul și respir ușor, nu mai am încredere nici în aer. L-am poluat cu limba mea maternă. Reproduc în minte întreaga scenă, așa cum urmează să i-o relatez lui Michael când voi ajunge acasă. Închipuie-ți, o să-i spun, o prietenă din Bosnia m-a sunat astăzi și m-a rugat... Îmi organizez cuvintele în limba străină, le croșetez și le răsucesc în așa fel încât nicio dără de lumină să nu se poată infiltra prin țesătura deasă. Și tocmai când mi se pare că știu cum să reproduc întâmplarea, cum să-i anulez orice importanță, când mi se pare că în depărtare au trecut cu zgomot câteva mașini, că oamenii reîncep să se miște în câmpul meu vizual periferic, că vântul revine în coroana aceluia stejar, ea m-a sunat din nou.

„Saro, ascultă-mă! Te rog”, spune ea încet. Numele meu, deformat la un vocativ pe care-l uitasem, sună ca un ecou dintr-un puț secăt. O cunosc bine. E din nou acel vlăstar firav, cineva cu mâini atât de delicate, încât i-ai încredința propriul creier.

„Lejla, eu sunt la Dublin. Sunt într-o relație. Am obligații. Nu pot să plec la Mostar. OK?”

„Dar trebuie.”

„Ai dispărut de mai bine de zece ani. Nu-mi răspunzi la mail-uri. Nu mă suni. Ai fi putut fi înmormântată în vreun fund de lume. Ultima dată când ne-am văzut mi-ai spus să mă duc dracului...”

„Nu ți-am spus să te duci...”

„OK, super. N-are importanță ce-ai spus. Iar acum mă suni și te aștepti ca eu să...”

„Sara, Armin e la Viena.”

În coroana copacului de deasupra mea toate păsările au împietrit. Pământul de sub picioarele mele e afânat, o să rămân îngropată în fața stejarului care va fi liber să fugă de mine. Simt privirea a două ciori din mesteacănul de-alături. Aproape că sper că se vor năpusti asupra mea și-mi vor scoate ochii și urechile și limba. Dar nu pot. Și ele sunt împietrite.

„Ce-ai spus?” o întreb. Sunt calmă de data asta. Mă tem să nu dispară vocea ei, să nu se sperie brusc și să fugă de mine ca un gândac.

„Armin e la Viena”, spune din nou. „Trebuie să vii să mă iei.”

Intru în primul Starbucks și cumpăr online un bilet de avion până la Zagreb cu escală la München. 586 de euro.

[Niciodată n-a vrut să vorbească despre fratele ei. Dar în noaptea aceea a fost altfel, ceva s-a frânt în ea, ca un gard de surcele. Era prima zi de luni după absolvire, una din acele săptămâni când ar trebui să începi o viață nouă ori cel puțin o altă etapă a vieții. Am așteptat tot weekendul să mă simt altfel. Dar nu s-a întâmplat nimic. De parcă cineva mi-ar fi vândut iarbă de proastă calitate.

Stăteam pe canapeaua din camera ei. Auzeam mieunatul tânguitor al pisicilor de pe stradă.

„Douăzeci de mărci”, a spus ea, trecându-și mâna peste cațifeaua maronie care se întindea sfidător între noi. „Tapițerul a venit și i-a dat o altă față.”

„Ce culoare avea înainte?”, am întrebat. Era pentru a mia oară când stăteam în camera ei, dar nu puteam să-mi aduc aminte de acea canapea, decât de culoare maronie.

„Bej”, a răspuns ea. „Nu-ți aduci aminte?”

Pentru mine era de neimaginat: ea și culoarea bej. Nu era genul de persoană căreia să i se potrivească bejul. Asemenea persoane erau tăcute și banale. N-am îndrăznit s-o întreb despre celelalte culori care, în toți anii în care n-am mers pe la ea, cu siguranță îi pătaseră canapeaua deschisă la culoare. În general tăceam. Eram încordată. După aceea zi pe insulă, a încetat să-mi vorbească. Trei ani de facultate fără niciun cuvânt. Și iată-mă pe canapeaua ei, dând fuga după primul ei telefon.

Cred că am băut vin, deși n-aveam chef de alcool. Lejla mi-a turnat un pahar și mi-a spus hotărât, dar blând: „Bea.” Și am băut. Era vin sau altceva, nu-mi amintesc. Știu doar că îi simțeam pe umăr părul negru incredibil de greu. Spun „negru” pentru că a fost și a rămas pentru mine părul ciufulit și negru

ca pana corbului din anii de liceu în ciuda cantității de peroxid folosit în toți acei ani ca să se camufleze. Îmi aduc aminte că în ochii ei sclipea reflexia unei ferestre mici în spatele căreia se revărsa un întuneric dens. Îmi aduc aminte și că fratele ei frumos ne privea din singura fotografie din acea cameră. Trecerea timpului îi estompase obrajii, cerul și șortul. Și ce altceva? Ce mai era? Cum era covorul? Oare avea covor? Oare mai atârna din plafon lustra aceea execrabilă cu mărgelile de cristal negru artificiale pe care o cumpăraseră din Dalmația? Sau scăpaseră de ea mai demult? Habar n-am. Nu pot să explic felul de-a fi al Lejlei descriindu-i camera. Ar fi ca și cum aș descrie un măr folosind niște ecuații matematice. Îmi aduc aminte doar de capul ei greu și de degetul mare de la picior dat cu oă care i se ițea prin gaura din șosetă. Îmi amintesc de fratele ei. De n-ar fi fost fotografia aceea, n-ar fi fost viață în acea cameră.

Se auzea doar mama ei zângănind cratițele în bucătăria de care ne despărțea un perete foarte subțire. Cred că am spus o prostie, ceva ce mi se părea în acel moment haios: „Nu crezi că ești cam bătrână să ai o mamă în bucătărie?”, ceva de genul acesta și că Lejla a zâmbit binevoitoare, pentru că și eu aveam o mamă acasă. Așa era pe atunci în acel oraș: mulți copii bătrâni și mame cărunte și gârbovite.

De ce venisem de fapt la ea în acea noapte? Am vrut s-o ignor, să nu sar la primul os pe care mi-l aruncase. Dar în dimineața aceea și-a găsit iepurașul alb mort pe gresia rece din baie. Spun *rece* pentru că cineva într-o bună zi va schimba lucrul acesta. O să spună că n-am fost acolo s-o pipăi, de unde știu că era rece? Dar eu știu câte ceva despre iepurele și baia ei, despre degetele ei mereu la limita celor treizeci și opt de grade Celsius. Știu că, probabil, era în botoșeii ei pufoși de culoarea piersicii și că s-a ghemuit să atingă trupul iepurelui. Știu că i-a spus *trup*. Nu *cadavru*. Îi văd petele de pe genunchii osoși.

Niciodată nu a avut vreun nume oficial. Era Iepurele, Iepurașul sau Iepurilă, în funcție de dispoziția Lejlei. Îmi amintesc că l-am îngropat în curte, în spatele blocului unde locuia, sub un cireș bătrân despre care susținea că e radioactiv. A fost prima oară când îngropam un animal.

„Nu e adevărat. Dar țestoasele tale?”, m-a întrebat ușor dezamăgită. Îmi amintesc cum ținea în brațe Iepurele ei mort ca pe o zestre de preț într-un sac de gunoi albastru.

„Țestoasele nu se pun”, i-am răspuns. „Știi cât de mici erau, de cinci-șase centimetri în diametru, ca niște gogoșele. E greu să presupui că aș avea experiență de gropar.”

„Și atunci cum să facem?”

Un vecin ne-a dat o lopată crezând că plantăm căpșuni. Nu era o unealtă mare, ci mai degrabă o jucărie pentru adulți. Mi-am trebuit o sută de ani să sap o groapă suficient de adâncă. Am vrut să-i reproșez mărimea mortului, dar mi-am înghițit remarca. Mi se părea mică și speriată de parcă ar fi căzut prea repede din cuib.

Am pus punga cu Iepurele într-o groapă mică. Din pământ au ieșit niște rădăcini mărunte și au cuprins cadavrul cu degetele lor subțiri, trăgându-l înăuntru, în pântecel lor rece. După ce s-a terminat totul, am pus două pietre albe pe pământ să marchez mormântul, ceea ce, în mod previzibil, a făcut-o să-și dea ochii peste cap.

„Haide, spune ceva”, a zis.

„Ce să spun?”

„Orice. I-ai ridicat un monument, acum trebuie să spui și câteva cuvinte.”

„De ce eu?”

„Tu ești poeta.”

Câtă ticăloșie, m-am gândit. O amărată de plachetă de pozii și acum urma să țin un necrolog pentru un iepure otrăvit.

Ținând însă cont de privirea ei pierdută și de brațele ei albe atât de triste fără Iepurele ei, mi-am dres vocea și cu privirea aținti-tă absent spre cele două pietre, am smuls dintr-o viață trecută câteva versuri potrivite:

Vorbiți lin și concis.

Să nu vă aud.

Mai ales despre cât de deștept am fost.

Oare ce-am vrut? Măinile mele sunt goale,

Zac triste pe cuvertură.

Oare m-am gândit la ceva?

Pe buzele mele e uscăciune și înstrăinare.

Oare am trăit ceva în viața asta?

Ah, ce dulce mi-a fost somnul!

Cred că atunci a început să plângă, sau poate eu am plâns, nu mai știu. Era întuneric, poate că doar ochii i-au licărit în lumina felinarelor stradale. Dacă o să citească asta, cu siguranță se va supăra, o să-mi spună că sunt sentimentală și că ea nu plânge niciodată. Oricum ar fi fost, versurile și-au făcut treaba și au marcat închiderea unui capitol mai bine decât o simplă diplomă de facultate. Mă muștra însă conștiința că i-am dat de înțeles că versurile ar fi fost ale mele. Dar în clipa aceea, cu Iepurele mort sub pământ și cu Lejla deasupra acestuia, paternitatea drepturilor de autor, oricare-ar fi fost aceea, nu-și avea rostul. Versurile erau ca niște mirese fugite, scăpate din mâinile lui Álvaro de Campos¹ – care de altfel nu a existat niciodată, ca și căpșunile noastre – eliberate de Lejla și de mine, eliberate de grămăjoara de pământ rece cu cei doi ochi de piatră, eliberate ca într-o clipă să fie și în următoarea să nu mai fie.

1 Álvaro de Campos este unul dintre numeroasele heteronime ale poetului portughez Fernando Pessoa (1890–1935). (n.t.).

Nu-mi aduc aminte dacă i-am înapoiat vecinului lopata, dacă vreuna dintre noi a mai spus ceva. Știu doar că mai târziu în acea seară capul ei era greu pe umărul meu inadecvat, că am blestemat în sinea mea și umărul meu și catifeaua maronie care se întărise ca asfaltul între noi. Ne uitam la fratele ei palid între cele patru margini de hârtie, în vreme ce mama ei zăngănea cratițele în bucătărie.

Lejla a spus: „Încă mai ține fotografia lui Tito. E în cămară, în spatele borcanului cu murături. Dacă te uiți bine, poți să-i vezi ochii între doi ardei.”

Am râs, deși nu-mi venea să râd. Mereu mi s-au părut dificile persoanele tăcute și nostalgice, bula lor rezistentă în care își trăiesc versiunile mai bune și mai fericite de viață într-o țară în care cresc căpșuni pretutindeni, iar iepurii nu mor. Într-o țară pe care o puteau descrie ca fiind perfectă, pentru că ne-au văduvit de posibilitatea de a verifica această afirmație. Pe mama ei am auzit-o de mai multe ori decât am văzut-o. La fel și în acea noapte. După o vreme cratițele au tăcut, niște tromboane lăsate de-o parte.

Lejla s-a uitat la cărțile așezate pe raftul cu fotografia fratelui ei, apoi a închis pleoapele machiate și a spus încet: „L-am privit murind”.

M-am uitat la ea contrariată. A deschis ochii și, remarcând expresia mea nedumerită, a zâmbit și mi-a spus: „Unu-zero pentru mine”. Când a văzut că în continuare nu înțelegeam ce se întâmplă, a dat ochii peste cap și a adăugat glacial: „Acum s-a umflat ca un cadavru”. Atunci am înțeles. Era jocul nostru intim: una dintre noi rostea un citat uitat dintr-o carte care era în câmpul nostru vizual în clipa aceea, iar cealaltă trebuia să ghicească titlul. Nu mi-a fost însă clar de ce și-a adus aminte tocmai acum de ritualul nostru, demult uitat. Ne jucaserăm cu citatele la începutul facultății, atunci când credeam că era suficient să rostești cuvinte mari ca oamenii să-și inchipuie că le